

povijesnu dimenziju emocija, autor se trudi dokazati uvjetovanost i određenost emocija kulturom. Rezultate analize uobličio je u terminološki okvir primjenjiv na razne društvene sustave i kulture u povijesti čovječanstva.

Važno je reći da autor ne prihvaća strogo razlikovanje emocija od mišljenja, a također smatra da emocije nisu samo dio iskustvenog područja već ih osoba kojoj pripadaju može voditi, kontrolirati i mijenjati. Mnoštvo percipiranog materijala sudjeluje u akcijama pri zadovoljenju određenih ciljeva (primarnih i složenijih potreba), a dio ne. Emocije, dakle, nastaju kao odgovor na percipiranu stvarnost i vezane su uz neke više ciljeve i složenije potrebe. Pojedinaac sam *plovi* nepreglednim morem iskustava i emocija kako bi se što uspješnije uklopio u odgovarajuću zajednicu, odnosno kulturu.

No sposobnost čovjeka da kontrolira emocije i njima upravlja određena je kulturom u kojoj živi. Iako se čini kako svi ljudi na isti način izražavaju emocije, istraživanja su pokazala da postoje velike razlike u emocionalnom izražavanju od kulture do kulture. Prema Reddyju kulture kreiraju emocionalne "režime", pravila i norme ponašanja koji konstruiraju i podržavaju osobite tipove emocionalnog izražavanja. Ipak, pojedinac koji vješto uklopi svoje emocije u kalupe postojećeg režima s vremenom može mijenjati i sam režim. Određeni koncepti emocionalne slobode, usađeni u svakog čovjeka, pomažu mu u procjeni emocionalnih stilova koje podržava neka zajednica ili društvo. Politička tortura ili primjerice neuzvrćena ljubav rezultiraju emocionalnom patnjom. Svako društveno uređenje kroz povijest čovječanstva imalo je "emocionalna utočišta", određene institucije ili organizacije formalnog ili neformalnog tipa koje svojim pripadnicima omogućuju privremeni odmak od vladajućih emocionalnih normi ili režima.

Drugi dio knjige je svojevrsna primjena predložene teorije u kojoj autor daje uvid u povijest emocija u Francuskoj između 1700. i 1850. godine. Koristeći se literaturom i filozofijom s jedne strane te pravnom praksom i političkom klimom s druge, pokušava prikazati društvenu sliku toga doba. Kako bi osnažio primjere iz francuske povijesti koje spominje, autor u pravitku donosi opise pojedinih slučajeva iz francuske zakonodavne i pravne prakse 18. stoljeća. Sudski arhivi pružaju uvid u društvenu zbilju tog vremena, a osobito su zanimljivi slučajevi iz područja civilnog prava u kojima se zrcali slika francuske svakodnevnice.

Reddyjev okvir moguće je primjenjivati na razna povijesna razdoblja i društva. Predloženim je pojmovima moguće analizirati određeno društvo te iz povijesnoga konteksta iščitati promjene u emotivnom životu ljudi i društva u cijelosti. Dio u kojem se bavi analizom ljudske spoznaje usko je vezan uz novija istraživanja na polju psihologije. Činjenice o utjecaju kulture na emotivno iskustvo autor je vješto izvukao iz suvremenih poststrukturalističkih antropoloških teorija na kojima, usprkos kritičnosti prema njima, gradi vlastitu teoriju koja omogućuje uvid u povijesnu dimenziju emotivnog iskustva.

Melanija BELAJ

Zagreb – modernost i grad, ur. Feđa Vukić, AGM, Zagreb 2003., 361 str. = **Zagreb – Modernity and the City**, ed. Feđa Vukić, AGM, Zagreb 2003., 361 pp.

Nova zagrebačka monografija, u hrvatskom i engleskom izdanju, interpretira različite aspekte zagrebačkog, a u širem kontekstu i hrvatskog, dvadesetog stoljeća. Nužno, u pojedinima je referencama nemoguće zaobići važnost i tijek zbivanja druge polovice 19. stoljeća. U tom su vremenskom slijedu autori 15

radova sabranih u ovoj knjizi naznačili i interpretirali različite fenomene modernosti – urbanističke, arhitektonske, likovne, književne, kazališne, filmske, glazbene. Uz tekstove, zagrebačku modernost svjedoči i ilustrira odabrani slikovni materijal (posebice

fotografska građa), čija množina i kvaliteta čine temu monografije još prepoznatljivijom i bližom čitatelju.

Modernost, kako je objašnjava urednik Feđa Vukić prema koncepciji Marshalla Bergmana, integrira i *modernizaciju* i *modernizam*, odnosno, prvim pojmom uključuje politički, društveni, gospodarski, znanstveni trenutak razvoja, a drugim umjetničku refleksivnu produkciju. Ovakvo otvoreno tretiranje ključne teme ove knjige omogućilo je da se fenomenu modernosti studijski i esejistički obrate različiti znanstvenici. Upravo to kontekstualiziranje rasprave znanjima različitih struka učinit će da se ova knjiga može nazivati *monografijom* samo izborom locusa (Zagreb), dok interpretativnim fokusima postaje *poligrafija*, interdisciplinarni zbornik o gradu.

Ivan Rogić raspravlja urbanu preobrazbu grada u kojoj je presudna predodžba o Zagrebu kao hrvatskoj metropoli. Pri tome raspravu smješta u već ranije inicirane vlastite teze o dvjema hrvatskim modernizacijama: prvoj, u razdoblju od 1860. do Prvoga svjetskog rata, i drugoj, modernizaciji socijalističkoga razdoblja (1945.-1990.). Uz Rogićev problemski, nadovezuje se pregledan članak Katarine Spehnjak, koja modernizaciju 19. i 20. stoljeća oslikava mnogobrojnim statističkim podacima o zagrebačkoj demografskoj slici, razvoju industrije, prometa, urbanizaciji, te kraćim povijesnim pregledom političke scene i razvoja kulture. Arhitektonska i urbanistička tradicija Zagreba oslikana je u tekstu Darje Radović Mahečić kroz vizure regulatornih osnova i arhitektonskih mjerila. Moderni pokret u arhitekturi zagrebačkog prostora cjelovit je i višedesetljetni proces koji upija tehnološke i estetske inovacije te odaje društveni i kulturni kontekst. Posljednji tekst u zbirci, a koji se odnosi na urbanističku problematiku, članak je Vladimira Mattionija, koji kritički raspravlja suvremenu razvojnu politiku grada. Treba dodati da ovaj tekst o zagrebačkoj situaciji ulazi u korpus studija koje problematiziraju urbani razvoj tranzicijskih zemalja, pri čemu je upravo ključna rasprava vezana uz od-društvljanje zajedničkih dobara, privatiziranje urbanih zemljišta i jedinica stambenog prostora, odnosa privatnog (poduzetničkog) i javnog (gradskog, upravljačkog) djelovanja, što je nemali izvor tenzija u društvenom prostoru grada. Svi navedeni prilozi važni su za kritičku revalorizaciju urbanizacije tijekom socijalizma, kao i za promišljanje i promoviranje novih urbanističkih i arhitektonskih načela, koja bi nosila zagrebačku društvenu i kulturnu kompleksnost novog vremena.

Niz autora raspravlja urbani identitet modernog grada iz različitih kutova: likovne umjetnosti (Petar Prelog), književnosti (Jasna Pogačnik), kazališne scene (Ana Lederer), filmske produkcije (Hrvoje Turković), fotografske prakse (Želimir Koščević), suvremene glazbene orijentacije (Nikša Gligo) i plesne inspiracije (Goran Sergej Pristaš), iz kuta zagrebačke dizajnerske tradicije (Maroje Mrduljaš), modnog kreiranja (Ana Lendvaj), stvaralaštva slikom stripa (Darko Glavan) i zvukom roka (Aleksandar Dragaš). Iako, vjerojatno uredničkim konsensusom određeni, članci nisu strogo znanstveni, njihova je esejistička čitkost potkrijepljena autorskim potpisima i njihovom prepoznatljivošću u okviru znanstvenog ili publicističkog bavljenja temom. Sve su to priče o *identitetu* grada figurama vrednovanja dosega (od urbanističkog do raznovrsnog umjetničkog). Međutim, za sveobuhvatnost prikaza možemo govoriti i o *identifikaciji* kao ključnom pojmu procesnog i dinamičnog međuodnosa grada i građana. Građani, pritom, bivaju i "nositeljima" i "graditeljima" urbane kulture i fenomena modernosti (da uvedem klasično mjesto antropološkog diskurza o odnosu pojedinca i kulture). Taj je identifikacijski poticaj možda ponajbolje interpretiran upravo u studijama koje istražuju simbolične prakse. Primjerice, u eseju jake autobiografske note o zagrebačkoj rok-generaciji, urbana rok-scena osamdesetih postaje razina prepoznatog i prepoznatljivog identiteta grada, a mladi njegovi "nositelji". Istodobno, oni su i "graditelji" tog identiteta Zagreba svojim sudjelovanjem, podržavanjem i djelovanjem. Proces identifikacije pak odvija se u specifičnim

kontekstima, prije svega mislim na društveno-kulturno vrednovanja odrastanja, slobodnog vremena, školovanja, potencijalne perspektive.

Čitatelj ovih tekstova, pritom posebice mislim na zagrebačke čitatelje, vjerojatno će osjetiti i povijesni i suvremeni identitet grada. Iako su bez sumnje oba povezana i umrežena, nerazumljiva jedan bez drugoga, ipak je modernost grada druge polovice dvadesetoga stoljeća za mnoge čitatelje i iskustvena razina. Identitet grada kao nacionalnog središta, te kulturnog i gospodarskog žarišta, urbani identitet s kraja 19. stoljeća, interioriziran je kao početna točka promišljanja fenomena modernosti. Prateći vremenski slijed prema bliskijim desetljećima – sedamdesetima, osamdesetima, devedesetima – čitatelj sklizne u problematiziranje modernosti koje je sam sudionik, a vlastito iskustvo postaje okularom promišljanja i interpretativnih zahvata. Upravo svakodnevi život i iskustvo aktualizirano je kao polje istraživanja urbane modernosti tijekom 20. stoljeća, u sociološkoj tradiciji od Simmela do teorija De Certeaua, u umjetničkim pravcima (nadrealizam) i znanstvenim projektima (britanska "masovna observacija" svakodnevice). Pritom aktualnim postaju pitanja ne samo specifičnosti iskustva modernosti već i specifičnost oblika za izražavanje toga iskustva, teorijska i metodološka kreativnost, te kritički potencijal svakodnevice za promjenom. Iako tekstovi ne zaprimaju "svakodnevni život" u svojoj teorijskoj i metodološkoj punini, ovaj široki paradigmatički pojam ostaje latentno više ili manje prisutan u člancima, ali svakako kao ravnoteža raspravi o modernosti koja kao svoje izvorište ima bilo kakvo institucionalno zaleđe.

Ovim pristupima modernosti "odozgo" i "odozdo", kako bi ih nazvala historiografska praksa, autori naznačuju svu složenost vremena, kontinuitete i diskontinuitete, aspiracije službenih struja (vlasti, ideologija) i alternativne inspiracije jednoznačnih ideja i mnogoznačnih konzekvenci, strukturalnih mijena i simboličnih praksi. Tekstovi u ovoj knjizi kombiniraju preglednost i informativnost s autorskim nastojanjima evaluacijskih poteza pojedinih razdoblja, ponegdje ostavljajući otvoren komentar prvih godina zagrebačke modernosti u 21. stoljeću. U skladu, uostalom, s promišljanjem same modernosti kao otvorene, kao procesa, kao tijeka.

Urbana antropologija i antropologija suvremenosti, sa specifičnim disciplinarnim teorijskim i metodološkim korpusom, i s poticajima danas izdašne produkcije unutar angloameričkih *urbanih studija*, trebale bi također učiniti sigurniji korak prema gradu kao prostoru i vremenu vlastitih istraživačkih ambicija te učiniti kulturnodruštvenu kritičku, znanstvenu interpretaciju disciplinarno prepoznatljivom i društveno relevantnom.

Valentina GULIN ZRNIĆ

Dagmar Burkhart, Ehre, Das symbolische Kapital, Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH, München 2002., 291.str.

Dagmar Burghart poznata je slavistica, balkanologinja i etnologinja, pa je bavljenje temom *časti* iskorak je iz njezina dosadašnjeg znanstvenog vidokruga.

Čast, počast – riječ je koja uz konotaciju pripada svakoj kulturnoj zajednici. Autorica prepoznaje razdoblja koja naziva konjunkturalnim i ona u kojima čast bilježi padove, napose u doba izgubljenih ratova.

Čast kao društveni komunikacijski model autorica slijedi u prvome redu kroz njemačku povijest i suvremenost, a pojam vrednuje kao "simbolički kapital" – sintagmu koju je u znanost uveo Pierre Bourdieu. U samom uvodu autorica će izlistati svu složenost pojma *čast*, njegovu natpolitičku vrijednost kao i povijesne nijanse. Pojmovi poput časti, povrede časti ili dobrog glasa, sami su po sebi razumljivi, čak i banalni, ugrađeni u